

Ijmkers

Mijnheer de Voorzitter! Nederland is een klein en dichtbevolkt land en daarvoor uitermate kwetsbaar bij militaire conflicten. Geen wonder dan ook, dat de weerstand tegen de hoge defensie-uitgaven groeit, die de kwetsbaarheid van ons land alleen maar vergroten. Ook de weerstand tegen steeds verdergaande militarisering van bepaalde delen van ons land en de opoffering van groengebieden voor militaire oefenterreinen neemt toe. Het plan-Kikkert, van het vorige kabinet, voor een groot militair oefenterrein bij Ter Apel is door dit kabinet officieel afgewezen, doch dreigt door de achterdeur in een iets verkleinde omvang toch weer ten tonele te worden gevoerd. In Groningen en Limburg zijn dan ook brede bewegingen ontstaan, die zich tegen de plannen van de Lauwerszee, Ter Apel en NAVO-vestigingen in Zuid-Limburg opstellen, en verbetering van normale werkgelegenheid verlangen.

Mijnheer de Voorzitter! Met steeds meer kracht zal de eis aan de orde komen, dat om de ontspanning tussen Oost en West te bevorderen, het noodzakelijk is, dat Nederland zijn militaire uitgaven vermindert, de atoomtaken afschaft en de atoomwapens van zijn grondgebied verwijderd. Dan kan de Minister ook zuinig met zijn geld en met ons geld omgaan.

Minister **Vredeling**: Moet volgens uw politieke groepering Nederland nu de NAVO verlaten?

De heer **Ijmkers** (C.P.N.): Ons standpunt is toch wel bekend. Wij hebben van het begin af aan te kennen gegeven, dat wij tegenstanders zijn van de NAVO. De Minister heeft mij niet horen vertellen, dat Nederland op dit moment uit de NAVO moet treden.

Minister **Vredeling**: Dat is interessant; dat zegt de heer Berlinger ook.

De heer **Ijmkers** (C.P.N.): Dat weet ik, maar de heer Berlinger heeft nog wel iets meer gezegd. Hij heeft namelijk ook gezegd, dat het mogelijk is – dat zeggen wij ook – dat een land zich zelfstandig binnen de NAVO kan opstellen. Daar gaat het om.

□

De heer **Tummers** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie heeft mij de personeelszaken van Defensie toevertrouwd. De fractiegenoot, die voorheen deze zaken te behandelen had, de heer De Rijk, heeft op 26 februari 1974 vanaf deze plaats de stelling verdedigd, dat een fundamentele voorwaarde voor het bestaan van de krijgs-

macht in vredetijd is, dat deze zich laat integreren in de samenleving.

Ik versta onder laat (integreren), dat het erom gaat dat de wil en de mogelijkheden daartoe als voorwaarden aanwezig moeten zijn.

Sinds februari 1974 hebben er ontwikkelingen plaats gehad met betrekking tot tot deze voorwaarden, die nu opnieuw geprojecteerd moeten worden tegen de achtergrond van De Rijksstelling. Zelfs al voor dat het eindverslag verscheen hebben wij een vraag uit het voorlopig verslag kunnen keren en vaststellen, dat de voortgang in het denken over de motivaties van bezwaarden en de voorbereidingen voor een meer up to date wetgeving met betrekking tot bezwaarden, de mogelijkheid redelijk hebben gemaakt om de aan Kees Vellekoop opgelegde vrijheidsstraf van 21 maanden, na 4 maanden te onderbreken.

De wil en de mogelijkheid zijn inderdaad op weg recht en wet te worden.

Het formeren van een krijgsmacht om de burger de kans te geven te voldoen aan artikel 194 van de Grondwet, is mogelijk op basis van op te leggen dienstplicht. De eventuele wil om aan die plicht te ontkomen, kan – wanneer er geen recht daartoe wettelijk geregeld is – slechts werkelijkheid worden door die opgelegde plicht te weigeren. In een maatschappij waar de onvoorwaardelijke of gedeeltelijk voorwaardelijke dienstplicht normaal gevonden wordt, ontstaat gemakkelijk vooroordeel tegenover het afwijkend gedrag van de weigeraar (die wij al wat fatsoenlijker bezwaarde zijn gaan noemen). In militaire kringen is uit dat vooroordeel op veel plaatsen al een vergroeiende manier van doen te voorschijn gekomen, die alleen te vergelijken is met noviciaatsbeproevingen en ontgroeningspesterijen: mensen voor een psychologische test opgeroepen op hun verjaardag; pacifisten moeten slagwapens ruimen en sorteren, etc. De betreffenden hebben dit meestal grootmoediger aanvaard, dan de krijgshaftigen het hun aandeden!

Met het vooruitzicht op de verruimde regelingen voor erkenning van bezwaren tegen de dienstplicht (onze fractie is daar blij mee) vraag ik de bewindsman niet meer om een legerorder tegen die kleinzieligheden te doen uitgaan.

Mijnheer de Voorzitter. Het is juist om in het plot van onze maatschappij te gaan rekenen met een beroepsen/of vrijwilligerskrijgsmacht. Als tot het formeren daarvan is overgegaan, wordt het onze grootste zorg om die krijgsmacht met zijn machtsequip-

ment in evenwicht met de burgersamenleving te houden. Dat lijkt gemakkelijk voor degenen die denken dat dit regelen is door het gebruik van elkaars tennisbanen of door toneelvoorstellingen aan te bieden aan de omwonenden van een kazernezaal in die kazernezaal.

Waar zijn wij, mijnheer de Voorzitter, in feite mee bezig, als wij de wil en de mogelijkheden tot het integreren van de krijgsmacht in de samenleving onderzoeken, als recht gaan erkennen en als wet gaan regelen? Dan zijn wij ermee begonnen ons te ontdoen van een onevenredig grote invloed van militaire manieren-van-doen op de samenleving. Al op een heel vroeg tijdstip is de militaire planningsbijstand normaal geworden en gebleven, vooral als het ging om het organiseren van grotere groeperingen. In 311 reeds, toen grote groepen christenen openlijk bij elkaar moesten kunnen gaan komen, ontwierp een soort keizerlijk geniebureau los van alle bouwontwikkelingen de basiliek. De trots om deze historische daad, verneemt men uit een tijdschrift dat heet 'Kriegsbeiträge' (Heft 62, Bonn 1942; Klausner). Toen was het hek van het oefenveld!

De vestingbouwer uit de 16de en 17de eeuw kon als voorbeeld genomen worden voor degenen die in de jonge industriesteden het vraagstuk van de sociale woningbouw op te lossen hadden.

De ontwikkeling in het maken van militaire nederzettingen, de zo genaamde castramentatio, kent ook de specifieke Hollandse periode. Het ligt allemaal dicht bij huis dan wij ooit hebben gedacht. Als wij spreken over woonkazernes of huurkazernes, dan gebruiken wij niet een soort kritische term, die voortgekomen is uit de vergelijking tussen twee soorten huisvesting, maar dan gebruiken wij de authentieke naam van wat de Pruis Frederik de Grote liet bouwen om er de familie van zijn militairen op het kazernerrein in onder te brengen. Frederik de Grote wilde das Militär niet integreren in de samenleving, maar de samenleving militariseren.

De negentiende eeuwse Engelse kolonel Edward Akroyd bracht zelfs de militairen en de distinctieven over op door hem ontworpen arbeiderswoningen. Ook de Nederlandse bouwplanners Stuyt en Oud stelden voor dergelijke visies definities op.

In het Ruhrgebied en in Elzas-Lotharingen treffen wij arbeiderskolonies, die pure castramentatio zijn. De gemilitariseerde esthetiek van Hausmann kent wel iedereen.

Tummers

Enige visuele overdracht zou ieder een snel kunnen overtuigen, mijnheer de Voorzitter; maar bij alle beperkingen die het kamervak bij de uitoefening ervan ondervindt, hoort ook nog dat wij ons slechts van verbale overdracht kunnen bedienen. Enige illustratie in de Handelingen achteraf, of een overhead-projector in de Kamer zou geen luxe zijn.

Waarom deze uitgebreide aanwijzingen, mijnheer de Voorzitter? Als ik verder wil gaan over die fundamentele voorwaarden voor het bestaan van een krijgsmacht in vredetijd, dan kan ik niet heen om het advies dat de Nationale Raad Welzijn Militairen heeft gegeven over de 'Doelmatigheid van grote legerplaatsen'. Het antwoord van de bewindsman op een desbetreffende vraag uit de vaste Commissie daagt daar ook toe uit.

Dit advies heeft op zich zelf ternauwernood aandacht gehad; alleen al het openbaar maken trok aandacht. Ofschoon het niet rechtstreeks op wetgevend vlak ligt, mijnheer de Voorzitter, moet ik er toch iets over zeggen. De stof is niet voldoende uitgediept; er is te weinig betreffend materiaal onder ogen genomen; de verwijzing naar de Delftse studie van ir. Scheers staat op het randje van bluff; het advies is mager en de behandeling van het onderwerp staat niet in verhouding tot mogelijke gevolgen van een op basis ervan uitgevoerd plan.

Met alleen ter vergelijking het gebruikelijke beeld voor ogen van het gebrekkige kazernesgebouw achter speerpuntsierhekkens, lijkt het advies een enorme progressieve zwieper van de desbetreffende raad. Maar het staat nog gewoon in de traditie van Constantijn de Grote, Frederik de Grote en alle groten van de genie! Als vermaatschappelijking van de krijgsmacht een doelstelling is van de bewindslieden - en ik twijfel daar niet aan -, dan is het noodzakelijk dat de stof die in dat advies van de Nationale Raad is aangewezen, opnieuw onderhanden genomen wordt en dan parallel aan het werk van de Staatscommissie Mommersteeg hêrontwikkeld wordt. Dit moet dan niet zonder daarbij civiele planologen te betrekken. Wij vragen de bewindslieden daartoe maatregelen te treffen. Blijft het advies zoals het er nu ligt, dan lopen we het risico dat de wil en de mogelijkheden om de krijgsmacht goed in de samenleving te integreren, elkaar dwars komen te zitten.

Een ander aspect van de pogingen om de genoemde integratie te vol-

brenge, is die van militair overwicht in bepaalde regio. Ik wijs op Zuid-Limburg, dat historisch helemaal getekend is door krijgspolitieke lotgevalen. Was het al zo dat dit gebied sinds de Vrede van Munster (1648) tot en met de opheffing van het Hertogdom Limburg (1906) door dat historische lot bij uitstek geschikt was om industrieel gekoloniseerd te worden, sinds 1905 figureerde het ook nog eens in het bijzonder op militaire kaarten vanwege de nieuwe industriële status en de voorbereidingen tot de eerste wereldoorlog. Het Franse kolen- en staalbedrijf de Wendel kocht in die voorbereidingstijd (1908) de Oranje Nassamijnen om ondernemingszekerheden te hebben, noordelijk van de te verwachten gevechtslinies (de rechter vleugel in het plan Schlieffen). De goede verstandhouding van dit bedrijf met de makers van de aanvalsplannen bewerkte dat de Duitse troepen zich omzichtig om Zuid-Limburg heen zouden bewegen.

En wat is nu het lot van dit gebied als leeg industriegebied sinds de liquidatie van de steenkolenmijnindustrie? Dat het meteen opgevuld kon worden met militaire vestigingen. Moet er bij de vestiging van Afcen nog de vestiging van Aircent bij? Moet daar een militair overwicht ontstaan als oplossing van de werkgelegenheid? Arbeiders in Limburg ervaren het recht op arbeid nu als een zeer noodlottige arbeidsdienst. Op het eerste de beste politieke spreekuurtje komen er tientallen klachten, vooral van burgerpersoneel, over het uitblijven van vaste aanstellingen, willekeurig ontslag, politieke vijandigheid, straffe suborbinatie in plaats van democratische ontwikkelingen, etc. Bijzonder navrant komt het over hoe oud-Vietnamstrijders bij AFCENT over burgers een regime voeren dat getekend is door de oorlogservaringen van deze mensen uit Vietnam. De klachten bij de zenuwartsen in deze streek stapelen zich op.

Zouden de bewindslieden, die vandaag kennis hebben genomen van acties van een breed comité uit Zuid-Limburg, zowel het militaire gewicht als de personeelsomstandigheden bij de militaire instellingen op korte termijn eens nader onder ogen willen zien? Zou Staatssecretaris Van Lent misschien zelf eens een spreekuur willen houden in de schaduw van AFCENT?

De mogelijkheid in Zuid-Limburg militaire instellingen te vestigen is niet vrij ontwikkeld en de wil ze te accepteren evenmin. Moet hier dan niet nood-

zakelijk een vermaatschappelijkingprocedure op gang worden gebracht?

Overigens blijven wij van mening dat Carthago niet verwoest behoeft te worden, maar dat de wedde van de dienstplichtigen in geen geval meer mag dalen beneden het niveau van het minimum jeugdloon.

□

De heer **Van Marion** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Vandaag hebt u de volledige behandeling van hoofdstuk X van de rijksbegroting aan de orde gesteld. Het gaat over miljarden gulden. Deze bewindslieden moeten deze boekhouding verantwoorden.

Van alle departementen lijkt me de verdediging van hun beleid in verhouding tot hun collega's het meest on dankbare. Het verschijnsel doet zich namelijk voor, dat (op een hoogst eigenaardige uitzondering na) niemand in ons land, noch op de wereld oorlog wil! En toch wordt voor defensie zulk een enorm bedrag gevraagd. Velen onder de jongeren en de ouderen onder ons volk hebben grote moeite met dit probleem. Dat is ook wel enigszins te begrijpen.

Mijnheer de Voorzitter! Zouden wij de capaciteit hebben om een beschouwing te ontwikkelen over het vraagstuk van oorlog en/of vrede, dan is het hier toch niet de plaats daarvoor. Wij merken slechts op, dat het onze overtuiging is, dat we geconfronteerd worden met een droeve, ellendige realiteit in de wereld, die haar oorsprong in haar diepste wezen heeft in het egoïsme van de mens, in zijn egocentrisch denken en daardoor in zijn streven naar kracht en macht en het handhaven daarvan. Hier ligt de wortel van het ontstaan van de oorlogen en de dreigingen daarvan.

Of het nu de concurrentie is tussen kleine middenstanders, of tussen grote bedrijven, in principe is het dezelfde kwestie als tussen de mogendheden: het gaat om economische belangen, voortspruitend uit zelfzucht. De praktijk van de christen moet zijn de strijd tegen eigen baatzucht. Dat er een plicht is om een 'hogere egoïsme' te handhaven, we denken bij voorbeeld aan gewetensvrijheid, is een ander hoofdstuk. Gezien vanuit het standpunt, dat zelfzucht in strijd is met de humane gedachten voor zover zij voortspruit uit de christelijke filosofie, was naar onze mening de Eerste Wereldoorlog ongeoorloofd. Per slot was het een strijd: enerzijds handhaving van macht en anderzijds verkrijging van macht. Het Engelse pond wil-